

Romain Rolland: Satılmış Basın ve Diplomasi

Posted on 28/11/2014

ROMAIN ROLLAND (1866- 1944) Ünlü Fransız yazar, müzisyen, Nobel ödülü sahibi (1915) ve Ermeni halkının fedakar dostu. Eserleri, Ermenice de dahil olmak üzere, çeşitli dillere çevirilmiştir. Onun “Jean-Christophe” gibi romanları çoktandır Ermeni okurların beğenisine sunulmuş bulunmaktadır. Ünlü yazar, Ermeni davasına ilişkin birçok konuşmalar yapmış, konferanslar vermiş, konuya ilişkin sayısız makalelere imza atmıştır.

29 Ocak, 1897’de o Ermeni katliamları hakkında Lev Tolstoy’a bir mektup yollamıştır. Rolland 1906’da, Arşak Çobanyan’ın katkılarıyla, Ermeni ve Kafkas halkları müzik konseri düzenlemiştir. Kendisi Ermeni mültecilerin musiki yeteneklerinden hayretle söz etmiş, hayranlık duygularını şu cümleyle belirtmiştir: “Ermeniler’in ruhu alabildiğine derindir, trajik ve bir o kadar da merdane, hatta musikide bile”. 1907’de Ermeni halk musikisi konusunda Komitas’ın konferanslarını dinledikten sonra, aditörlerinden olduğu Paris’te çıkan “Le Mercury Musichall” Dergisinde, ünlü müzisyenin “Ermeni Köy Ezgileri” araştırmasını yayınlamıştı.

Rolland’ın, Birinci Dünya Savaşı yıllarında, Alman ordusunun tahripkar faaliyetlerine tepki göstermesi için, tanınmış Alman yazar G. Hauptmann’a hitaben yazmış olduğu açık mektup kayda değer. İliklerine kadar “hakiki” bir Alman olan Hauptmann ise, tepki göstermek şöyle dursun, cevabi mektubunda, ülkesinin sebebiyet verdiği tahribatı teşvik etmekten dahi geri durmaz. İki yazar arasındaki bu tartışmaya, Ermeniler tarafından Aleksandr Şirvanzade’nin katılması bir hayli ilginçtir. Ermeni yazar, konuya ilişkin olarak: “Görüldüğü üzere Alman şovenizmi denilen zehir, sanıldığından çok daha keskin çıkmıştır. Bu zehir, aydın şahsiyetlerin ruhundaki insani olan her şeyi yok ederken, hayvansal içgüdüleri, ne yazık ki, güçlendirmiş bulunmaktadır. Kan Avrupa’nın tam kalbinde yer alan bir ulusun en medeni

evlatlarının başına öylesine sıçramış ki, bunlar tartışılmaz kutsalları dahi ayaklar altına almaktan hiç mi hiç çekinmemektedir” (“Horizon”, 1914, No. 215).

Ermeni katliamları büyük yazarı derinden etkilemişti. Bunun en açık kanıtı, “Jean-Christophe “romanının kahramanı Christophe ile Olivier arasında geçen ikinci ciltteki diyalogdur. Christophe: “Uluslar ölmekte, uluslar dirilmektedir. Ermenistan’da ise katliam... Nasıl Hazreti Adem’in dünyaya gözlerini gün ışığına açmasıyla yeryüzü ayaklarımız altında çatırdamış, insan oğlu atmosferi fethetmişse, Türkiye de gözlerini açar açmaz ulusları yutmaya başladı...”.’

Yazar Ermeni katliamlarına savaş yıllarında tutmuş olduğu günlükte defalarca değinmiştir. 2 Mart, 1917’de o günlüğünde, İstanbul’dan kendisine Büyük Ermeni Faciasını baştan sona tahrif eden iki kitap gönderildiğini kaydeder. Romain Rolland, bu kitapları gerisin geri yayıncılarına iade ederken, onları şu sözlerle ikaz etmeyi de unutmaz: “Türk milletinin Avrupa’da sonsuza dek sarsılan itibarı, tarihi şan ve şerefle dolu olan ve ulusal egemenliği her şeyin üstünde tutan mazlum bir halkı imhaya mahkum etmekle geri getirilemez”(2).

Rolland Ermenistan’da Sovyet yönetiminin kurulmasını samimi coşkuyla karşılayan az sayıdaki Avrupalı aydınlardı. 1935’te, Yerevan Maksim Gorki ortaokulu öğrencileri, yazlığında ünlü Rus yazara konuk olurken, Rolland’da orada hazır bulunmuştu. Ermeni halkının nihayet ulusal güvenliğine kavuşması Fransız yazarı dolayısıyla sevindirmişti. Dönüşte öğrenciler onu Yerevan’a davet ederler, gerçi sağlık durumu onun Ermenistan’ı ziyaret etmesini engeller, ancak o mektupla Ermeni öğrencilerin gönlünü almayı ihmal etmez.

Yazarın savaş günlüğünden ve “Grakan Tert’te” yayınlanmış olan makalesinden bölümler ile G. Hauptman’a hitaben yazılan, zamanın–da “Mşak’ta”, bunun yamsıra “Horizon’da” da basılan açık mektubunu sunuyoruz. R. Rolland, Jean-Christophe, c. 3, Yerevan, “Hayastan” yay., 1969, s. 169. Bak., “Grakan Yery”, 1957, No. 45.

SATILMIŞ BASIN ve DİPLOMASİ

1894 -1896 yıllarındaki ilk katliamlarda katletmiş olduğu 200 bin Ermeni için, kan akçesi olarak, hunhar Sultanın Avrupah diplomatlara ve Avrupa gazetelerine ne kadar para verdiğini kim tahmin edebilir? Ermenilere karşı gerçekleştirilen eylemlerin şiddeti, başkentte de az sayılmaz... Victor Berard, Kostantinopol dönüşünde, bu şehrin bir mahallesinde 8 yüz haneden geriye 80 kişinin dahi kalmadığını, bütün kadınların ırzına geçildiğini, çocukların ise boğazlandığını anlatmaktaydı. Bu katliamı hükümet bizzat tertiplemiş ve yönetmiştir. Caniler eylemlerini o denli rahatlıkla gerçekleştiriyordu ki, vazifede hiç kusur etmediler... İşte topyekun bir halk, önceden planlanmış şekilde böylesine kolayca katledilmektedir.

İngiltere bir hayli öfkeli (öfkesinde samimi olmasını temenni ederdim) olup, bu cinayete bir son vermek için Avrupa halklarına birleşme çağrısı yapmaktadır. Ama Fransa'nın Sultana ihtiyacı var, uzak veya yakın gelecekte Mısır'ı hakimiyeti altına alan İngiltere'ye karşı onun hizmetlerinden yararlanma hesapları yapıyor. Türklere karşı harekete geçtiği takdirde, sömürgecileri İskenderiye'den kovma olanaklarından mahrum kalacak. Almanya ise Şark meselesine karışmamayı ilke haline getirmiş, bu sayede her iki komşusuna da esnek davranarak, uluslararası pazarlardaki ezeli rakibi İngiltere'nin elinde oyuncak olmaktan kaçınacak.

Sultan, önceden hazırlanan programını, büyük bir soğukkanlılıkla gerçekleştirmektedir. Katliamdan bir ay önce Kostantinopol'de bulunan "De France" Koleji profesörü Fouquet, katliamın orada beklenmekte olduğunu belirtmişti. Kendisi: "Madem başınıza geleceklerden haberiniz var, neden burayı terkedip, gitmiyorsunuz? Diye, Ermenilere sorduğunda:"Buna izin vermiyorlar ki" cevabını alır. Durum böyle iken Fransa hiç bir önlem almamakta, bununla da kalmayıp, basın aracılığı ile de olsa, tepki vermekten dahi kaçınmaktadır. Gazeteleri parayla satmışlar, bunların başında da, örneğin bir Türkün abone olup, bin adetini birden aldığı "Debat" gelmektedir.

R.ROLLAND'IN G.HAUPTMANN'A AÇIK MEKTUBU

Gerhart Hauptmann, ben Almanya'yı hor gören, barbar bir ülke olduğunu iddia eden Fransızlardan değilim. Tam aksine yüce ırkınızın sahip olduğu zeka ve manevi gücün bilincindeyim. Birçok konuda. Alman düşünörlere çok şey borçlu olduğumu da idrak ediyorum. Şimdi, şu anda dahi V. Goethe'mizin hayali gözümün önünde, eserleri ise hafızamda canlanmaktadır, ben Geothe'miz diyorum, çünkü o tüm insanlığa aittir. Etnik temeldeki nefretin her türünü reddeden Goethe, "başka halkların mutluluğunu olduğu kadar dertlerini de benimsemek" suretiyle, ruhunun yüceliğini göstermiş bulunmaktadır... Hayatım boyunca ben halklarımızın yakınlaşmasına gayret etmiş olup, bu iki halkı karşı karşıya getiren ve Avrupa medeniyetini yıkıma sürükleyen bu korkunç, amansız savaşın ruhumu kin ve nefretle zehirlemesine izin vermedim. Bugün hala Almanya'nın sebep olduğu eziyetlere katlanmak durumunda kalmama, baş vurduğu yöntemlerden dolayı Alman siyasetini suçlamama rağmen, bu siyaseti hoş karşılamak suretiyle, onun aleti olan halkınıza sorumluluk yükleme gibi bir eğilime asla girmedim. Bununla beraber ben, sizler gibi bu savaşı alın yazısı olarak, algılamıyorum.

Fransızlar kadere inanmaz. Kadercilik kendi iradesizliğini örtbas etme gayretinin sonucudur. Fakat, böylesi durumlarda insan öfkelenmez, aksine vicdana gelir. Ben Sizi, ülkemizde gözyaşlarının varlıklı kesim için dökülmesinden dolayı kınayacak değilim, o gözyaşlarını siz de en az bizler kadar dökeceksiniz. Fransa yerle bir olduysa, Almanya da yerle bir olacak. Ben asil Bekçika'nın tarafsızlığını ordularınızın ihlal etmesine bile ses çıkarmadım. Vicdan duygusunu henüz kaybetmemiş her insandır, nefret duyguları uyandıracak olan ve insan haysiyetini hedef alan bu cürüm, Prusya krallarının gelenekleriyle haddinden fazla bağdaşmaktadır.

Ancak, 1813'te aynen sizlerin yapmış olduğu gibi, kendi hak ve bağımsızlığı uğruna umutsuzca savaşmaktan başka hiç bir suç işlemeyen, yüksek maneviyat sahibi o halka saldırırken, siz Almanların sergilediği taşkınlık var ya haddini fazlaca aştı. Bu taşkınlıkla siz

tüm dünyayı çığırından çıkardınız. Öfkenizi asıl düşmanınız olan, biz Fransızlara saklamalıydınız. Ama bunu yapmayı, öfkeyi kurbanınız olan o masum, o badbaht Belçika halkına kusmayı tercih ettiniz.

Ne rezalet.

Belçikada dirileri hedef almakla yetinmediniz. Siz bu ülkenin geçmişine, köklü mazisine, şanına, şerefine de savaş ilan açtınız. Siz Malines'i bombalamakta, Rubens'in tablolarını yakmakta, sanatın ve ilmin incisi o kutsal Louvain'i kül yığını haline gertirmektesiniz. İyi de, kim oluyorsunuz? Madem barbar sıfatını kabullenemiyorsunuz, o halde Hauptmann söyleyin, size ne ad vereyim? Soyunuz sopunuz kim, Goethe mi, yoksa Atilla mı?

Kime karşı savaşıyorsunuz, düşman ordularına karşı mı, yoksa savaşınızın hedefi doğrudan beşeriyet ruhu mu? Gidin, kırım insanları, ama hiç olmazsa sanat eserlerini esirgemesini bilin. Bu eserler tüm insanlığın mirasıdır. Hem size, hem de sizin gibi bize emanet edilmiştir. Siz bu eserleri tahrip eder, yok olmaya mahkum ederken, ne bu mirası, ne de Avrupa medeniyetini muhafız gibi kollayan, o az sayıdaki şeref kıtası içinde yer almaya layık olmadığınızı kanıtladınız.

Ben, sizleri dünya kamuoyu nezdinde, protesto edecek değilim. Ama Size, özellikle de Gerhart Hauptmann, Size sesleniyorum. Bugüne kadar uğruna mücadeleyi esirgemediğiniz Avrupa için, uğruna nice yüce insanın asırlar boyu emek sarfettiği bu medeniyet için ve mensubu olduğunuz Alman ırkının şerefi için, Sizden ve aralarında birçok dostumu barındıran Alman aydınlarının o seçkin tabakasından, itibarınızı lekeleyen bu cürme karşı, hiç olmazsa, sesinizi yükseltmenizi talep ediyorum.

Eğer Siz bunu yerine getirmezseniz, ya dünyanın lanetini üzerinize çekme ve altına ezilme pahasına bu cürmü onaylamaktasınız, ya da size hükmeden o aptallara karşı gelecek iradeniz yok. O halde hangi hakla, bana yazmış olduğunuz gibi, kalkıp, hürriyet ve medeniyet uğruna savaş verdiğinizi iddia edebiliyorsunuz? Siz bu davranışınızla, dünyada değil hürriyeti savunmak, kendi hürriyetinizi dahi savunmaktan aciz olduğunuzu herkese

gösterir, Alman seçkinler tabakasının ise dahilerin şaheserlerini parçalamak suretiyle insanlık ruhunu katleden kahpe diktatörlüğün esaretine boyun eğdiğini, dünya aleme ilan etmiş olursunuz. Ben sizden Hauptman cevap bekliyorum, somut girişimle ifade edilecek cevap. Bu cevabı Sizden, benimle birlikte tüm Avrupa kamuoyu da beklemektedir. Bunu iyi düşünün, çünkü bu gibi durumlarda sessizliğinizi bozmamanız da suçtur.